

Hugo Cancino Troncoso

Folkeenhedsregeringen i Chile og den nicaraguanske revolution

Artiklen er et forsøg på en komparativ analyse af de revolutionære processer i Chile og Nicaragua, med særlig fokus på demokrati- og socialismeproblematikken. Udgangspunktet er de historisk-strukturelle forskelle mellem den chilenske og den nicaraguanske samfundsformation, mens refleksioner over den marxistisk-leninistiske revolutions- og demokratiopfattelse står i centrum i de to case-studier.

1. Indledning

Fremkomsten af den eurokommunistiske strømning i midten af 1970erne har haft en betydelig virkning på venstrefløjens debat om forholdet mellem demokrati og socialisme. Endvidere har de polske tilstande under general Jaruzelskis regime, den sovjetiske besættelse af Afghanistan og flere andre begivenheder i Østeuropa ikke alene bidraget til at problematisere den "reelt eksisterende socialisme", men også til at uddybe diskussionen om denne samfundsmodel. Er det Oktober-revolutionens paradigme og dens ideologiske diskurs, marxismen-leninismen, som har ført til etpartisystemet i Sovjetunionen, eller skal forklaringen findes i nogle historiskobjektive betingelser, der forhindrede realiseringen af den oprindelige model?

Et andet problem er relevansen af demokrati-/socialismeproblematikken i forhold til Latinamerika. Termen eurokommunisme antyder i sig selv et politisk fænomen afgrænset til Vesteuropa, hvor de komplekse samfund og de parlamentariske traditioner umuliggør oktoberrevolutionens strategi. En overgang til socialisme gennem parlamentariske reformer er fællesnævner for de eurokommunistiske partier, som forpligter sig til at bevare og uddybe de demokratiske friheder og til at overholde menneskerettighederne (Loizu & Vilanova, 1977: 43-44). Det er til lige vigtigt at understrege, at det parlamentariske demokrati ifølge eurokommunisterne og de demokratiske socialister repræsenterer en landvinding for masserne og endvidere ses som et resultat af arbejderklassens ihærdige kamp og ikke blot som et iboende element i borgerskabets politisk-demokratiske institutioner (Claudin, 1977: 82).

I forbindelse med diskussionen af samfundsudviklingen i Chile 1970-1973 og Nicaragua fra 1979 er det vigtigt at overveje gyldigheden af eurokommunismens begreber om center og periferi. Jeg fortolker eurokommunismens opfattelse på følgende måde. Det "borgerlige" demokratisk-parlamentariske system er iboende Vesteuropas historiske udvikling og udgør forudsætninger for en demokratisk vej mod socialismen. Disse specifikke europæiske forhold kan man ikke, ifølge Claudin, overføre til den såkaldte periferi, hvor en sådan strategi ville støde på

Hugo Cancino Troncoso

Folkeenhedsregeringen i Chile og den nicaraguanske revolution

Artiklen er et forsøg på en komparativ analyse af de revolutionære processer i Chile og Nicaragua, med særlig fokus på demokrati- og socialismeproblematikken. Udgangspunktet er de historisk-strukturelle forskelle mellem den chilenske og den nicaraguanske samfundsformation, mens refleksioner over den marxistisk-leninistiske revolutions- og demokratiopfattelse står i centrum i de to case-studier.

1. Indledning

Fremkomsten af den eurokommunistiske strømning i midten af 1970erne har haft en betydelig virkning på venstrefløjens debat om forholdet mellem demokrati og socialisme. Endvidere har de polske tilstande under general Jaruzelskis regime, den sovjetiske besættelse af Afghanistan og flere andre begivenheder i Østeuropa ikke alene bidraget til at problematisere den "reelt eksisterende socialisme", men også til at uddybe diskussionen om denne samfundsmodel. Er det Oktober-revolutionens paradigme og dens ideologiske diskurs, marxismen-leninismen, som har ført til etpartisystemet i Sovjetunionen, eller skal forklaringen findes i nogle historiskobjektive betingelser, der forhindrede realiseringen af den oprindelige model?

Et andet problem er relevansen af demokrati-/socialismeproblematikken i forhold til Latinamerika. Termen eurokommunisme antyder i sig selv et politisk fænomen afgrænset til Vesteuropa, hvor de komplekse samfund og de parlamentariske traditioner umuliggør oktoberrevolutionens strategi. En overgang til socialisme gennem parlamentariske reformer er fællesnævner for de eurokommunistiske partier, som forpligter sig til at bevare og uddybe de demokratiske friheder og til at overholde menneskerettighederne (Loizu & Vilanova, 1977: 43-44). Det er til lige vigtigt at understrege, at det parlamentariske demokrati ifølge eurokommunisterne og de demokratiske socialister repræsenterer en landvinding for masserne og endvidere ses som et resultat af arbejderklassens ihærdige kamp og ikke blot som et iboende element i borgerskabets politisk-demokratiske institutioner (Claudin, 1977: 82).

I forbindelse med diskussionen af samfundsudviklingen i Chile 1970-1973 og Nicaragua fra 1979 er det vigtigt at overveje gyldigheden af eurokommunismens begreber om center og periferi. Jeg fortolker eurokommunismens opfattelse på følgende måde. Det "borgerlige" demokratisk-parlamentariske system er iboende Vesteuropas historiske udvikling og udgør forudsætninger for en demokratisk vej mod socialismen. Disse specifikke europæiske forhold kan man ikke, ifølge Claudin, overføre til den såkaldte periferi, hvor en sådan strategi ville støde på

strukturelle hindringer. Underudviklingen som globalt fænomen vil konstituere ugunstige betingelser, blandt andet tilbagestående, analfabetisme, fraværet af parlamentariske traditioner og polariserede klassekonflikter. Ud fra disse betingelser er den bevæbnede kamp, herunder guerilla-krig eller folkeoprør, den eneste vej mod national befrielse og senere opbygning af et socialistisk samfund. Også etableringen af et etpartisystem bliver af eurokommunisterne betragtet som et historisk nødvendigt resultat af underudviklingen (Claudin, 1977: 146). Til gengæld kan disse periferilande under et folkediktatur, eufemistisk kaldt folkedemokrati, udvikle deres produktivkræfter, igangsætte strukturelle reformer og fordele nationalindkomsten på en retfærdig måde. Indsnævringen af de borgerlige rettigheder og demokratiet bliver en nødvendig omkostning ved den socio-økonomiske udvikling (Petersen, 1980: 150-151).

Ud fra denne argumentation konkluderer de demokratiske socialister, at udviklingen i Latinamerika vil foregå gennem udskiftning af militære eller oligarkiske diktaturer med et marxistisk-leninistisk etpartisystem: Demokratiet tilhører som politisk system og livsform de højtudviklede industrialiserede lande, medens diktaturer af forskellig art hører til periferi-lande.

I den foreliggende artikel vil den ovennævnte diskurs blive drøftet i sammenhæng med en komparativ analyse af two case-studier: Chile under folkeenhedsregeringen 1970-1973 og den aktuelle overgangsproces i Nicaragua. Man må imidlertid have in mente, at det ikke er uproblematisk at sammenligne to revolutionære processer, som har forskellige historisk-strukturelle forudsætninger og forskellige forløb, selv om Chile og Nicaragua bliver betragtet som periferistater, som afhængige samfundsformationer. Mere generelt kan begrebet periferi og tilsvarende begreber ikke betragtes som videnskabeligt adækvate, fordi de er for diffuse. Anvendelse af begreberne bidrager tværtimod til mytedannelser ved at dække for de forskellige landes særtræk, og dette kan måske på det politiske plan føre til opstilling af utopiske revolutionære strategier i Latinamerika, for eksempel "Ché" Guevaras drøm om gennemførelsen af en guerillakrig fra México til Chile.

I det følgende vil jeg betone de historisk specifikke betingelser for de to revolutionære forsøg. Først baggrunden for folkeenhedens forsøg på at forene demokrati og socialisme, ideologisk og i praksis i en social proces, der blev standset af et blodigt statskup. Derefter belyses overgangsprocessen fra Somoza-diktaturet til et nyt samfund, som sandinisterne gennemfører i Nicaragua. Centralt i denne behandling står undersøgelsen af de ideologiske diskurser, der udgør grundlaget for begge eksperimenter, og i forlængelse heraf vil jeg skitsere nogle udviklingsperspektiver for en demokratisk venstrefløj i Latinamerika.

2. Chile: Folkeenheden og den demokratiske vej mod socialismen 1970-1973

2.1. Folkeenhedens historiske forudsætninger

Folkeenhedens valgsejr i september 1970 må ikke opfattes som en historisk eller konjunktural tilfældighed eller blot som resultat af den politiske splittelse i den borgerlige blok, som blandt andet kom til udtryk i opstillingen af de to borgerlige præsidentkandidater i 1969, den kristelige demokrat Radomiro Tomic og den ultra-konservative Jorge Alessandri. Venstrekoalitionens valgsejr i 1970, som over-

førte statsmagten til venstrefløjens kandidat, Salvador Allende, må ses i lyset af den specifikke chilenske udvikling i staten og det civile samfund, som udgør en undtagelse i den latinamerikanske kontekst. Især er den chilenske arbejderklasses faglige og politiske kamp inden for det parlamentariske systems rammer unik i latinamerikansk sammenhæng.

Til forskel fra de fleste latinamerikanske lande etablerede Chile sig i 1833 som nationalstat med en konstitutionel regering. Den såkaldte 1833-forfatning udgjorde det juridiske fundament for agraroligarkiets hegemoni i staten og i det civile samfund indtil ca. 1920. De forskellige komponenter i magtblokken: godsejere, eksportorienterede købmænd og mineejere, løste deres indbyrdes stridigheder og sekundære modsætninger via institutionelle parlamentariske mekanismer (Love-mann, 1976: 176). Samfundet var således kendetegnet af et pluralistisk system, parlamentariske organer og et komplekst net af kulturelle, politiske og korporative foreninger, hvor alle samfundsklasser, interesser og trossamfund kunne organisere sig (Gil, 1966: 37-38). Parallelt med opbygningen af centraladministrationen blev en national, professionel hær dannet. De væbnede styrker blev underlagt de civile myndigheder.

Allerede i midten af det 19. århundrede blev de centrale statslige institutioner anerkendt af alle sociale grupper som fælles autoritet i det civile samfund. De liberale og konservative regeringer anvendte kun undtagelsesvis vold og undertrykkelse for at opretholde det politiske og sociale system. Tvangsmidler var ikke nødvendige, fordi alle samfundsklasser samtykkede om den sociale orden og styringsformen. Med Gramscis formulering: Det var først og fremmest statens konsensusfunktion, som cementerede den bestående orden og ikke den organiserede vold og undertrykkelse.

Under de konservatives eller de liberales hegemoni skabte staten i midten af det 19. århundrede de objektive og ideologiske betingelser for overgangen fra en førkapitalistisk samfundsformation til en afhængig kapitalistisk samfundsformation. Blandt disse betingelser kan man anføre følgende: Opbygningen af centraladministrationen og organiseringen af statsfinanser og skattesystem; tilvejebringelsen af en infrastruktur, herunder vejsystem, jernbane og postvæsen; udviklingen af et skole- og uddannelsessystem; adskillelsen mellem kirke og stat og begrænsningen af den katolske kirkes kulturelle og ideologiske indflydelse; den interne koloniseringsproces af de såkaldte "vilde" områder, dvs. statens tilegnelse af indianernes fællesjord; og den militære erobring af de nordlige salpeterterritorier, som tilhørte Perú og Bolivia.

Den chilenske arbejderklasse, som så dagens lys i salpeterminerne, opbyggede sine første faglige organisationer allerede i slutningen af det 19. århundrede (Ramirez, 1956: 261-274). I 1912 blev det første chilenske arbejderparti stiftet, det Socialistiske Arbejderparti, som på 1922-kongressen skiftede navn til Chiles Kommunistiske Parti og tilsluttede sig den 3. Internationale. Perioden fra 1900 til 1920 var præget af arbejderbevægelsens kampe samt udtryk for utilfredshed blandt de voksende mellemlag. Politisk var perioden fra 1920 til 1932 præget af krise og fremkomsten af nye sociale bevægelser. I juni 1932 overtog det chilenske luftvåben statsmagten med støtte fra civile socialistiske grupperinger og udråbte den socialistiske republik, som dog kun varede 16 dage. Dens progressive lovgiv-

ning blev senere delvis ført ud i livet af Salvador Allendes regering.

De forskellige socialistiske grupper, som bakkede den socialistiske republik op, stiftede i 1933 Chiles Socialistiske Parti, som fra begyndelsen bekendte sig til den udogmatisk marxisme, pointerede Chiles nationale egenart samt erklærede sig uafhængig af de to eksisterende internationaler (Jobet, 1971: 71-80). Dette parti blev hurtigt det største arbejder- og folkeparti i modsætning til Kommunistpartiet, hvis sekteriske linie, der kom til udtryk gennem en fuldstændig accept af den Moskva-orienterede 3. Internationale, førte til partiets midlertidige isolation. I 1936 skiftede Kommunistpartiet dog kurs til folkefrontspolitikken og opfordrede socialisterne til at følge denne linie.

Folkefrontsperioden, der indledtes i 1938 med valget af en radikal præsidentkandidat, indebar en radikal ændring af den hidtidige magtbloks sammensætning, idet den gjorde op med den oligarkiske stat, der hvilede på agrar-oligarkiets hege-
moni (Zemmelman, 1977: 447). Folkefrontsstaten byggede på en bred klassekonstellation, som omfattede grupper fra det nationale borgerskab til arbejderklassen. Bønderne blev ikke inddraget i alliancen på trods af de klart antioligarkiske træk, der prægede denne socialpagt, og som følge heraf kom en jordreform ikke på tale (Lovemann, 1976: 165-166).

Dette langvarige, brede klassesamarbejde forklarer den sociale borgfred, som hvilede over det chilenske samfund op til folkeenhedssejren. Til forskel fra udviklingen i nogle andre latinamerikanske lande (for eksempel Nicaragua) tilkæmpede den chilenske arbejderklasse sig et vist spillerum inden for staten og det civile samfund. Konjunkturelt forsøgte arbejderklassen og massebevægelsen at løsri-
ve sig fra den traditionelle ledelse og gennemføre militante, direkte aktioner, som overskred systemets legitime spilleregler.

Udvidelsen af statsfunktionerne og statsapparatet, herunder statens deltagelse i en importsustituerende industrialiseringsproces, indebar en forøgelse af antallet af offentligt ansatte inden for sundheds-, social- og uddannelsessektoren. I løbet af 1940erne blev mellemlagene en afgørende politisk stabiliserende faktor. I midten af 1950erne dukkede et nyt parti op på den politiske arena, nemlig de Kristelige Demokrater. Dette parti, som var udtryk for en ny populisme, begyndte at organisere de nye mellemlag, bønder og slumbeboere, der ikke var integrerede i den bestående socialpagt.

I modsætning til den cubanske revolution tilbød de Kristelige Demokrater en "revolution i frihed" og vandt præsidentvalget i 1964 med 56 pct. af de afgivne stemmer. De Kristelige Demokrater dannede derpå regering alene. Revolutionen i frihed blev ikke fuldstændig realiseret, men det lykkedes for regeringen at gennemføre en moderniseringsproces, som især kom til udtryk i jordreformer og bøndernes faglige organisering. Denne brede sociale gruppe var i realiteten historisk forsømt af venstrefløjspartierne.

Reformpolitikken udgjorde forudsætningen for folkeenhedens opståen, og central er her ikke mindst den radikaliserende, der blev en følge af den kristelig-demokratiske populistiske diskurs. De Kristelige Demokrater var imidlertid ikke i stand til at løse den afhængige chilenske kapitalismes problemer, endsi-
ge i stand til at indfri deres valgløfter eller tilfredsstille deres heterogene sociale basis. Som direkte konsekvens af dette forhold opstod en række sociale protestbevægelser i

slutningen af 1960'erne, hvor man anvendte utraditionelle kampmetoder. I den forbindelse besatte bønderne godser og krævede en skærpelse af jordreformen. Studenterne besatte universiteterne og rejste krav om demokratisering, slumbeboerne gennemførte en bølge af besættelser af tomme byejendomme og krævede opførelse af nye boliger. Selv kirken blev politisk splittet. Den nye sociale mobilisering var med til at berede vejen for den socialistiske koalitions sejr.

2.2. Folkeenhedens dannelse og politik

Folkeenheden opstod i december 1969 efter svære og vanskelige forhandlinger mellem især kommunisterne og Socialistpartiet, der var hovedkomponenter i koalitionen og hvis programmatisk-taktiske uenigheder prægede regeringen og arbejderbevægelsen i de 3 år, det chilenske eksperiment varede. De mindre koalitions partnere tilsluttede sig kommunisternes og socialisternes politiske linie. Alliancen blev fremstillet som pluralistisk, dvs. sammensat af partier, som repræsenterede industriarbejderklassen og bønderne samt af små partier med nogen forankring i småborgerskabet, mellemlagene og det progressive borgerskabs fraktioner. De eneste samfundsklasser, som reelt blev udelukket fra alliancen, var dem, der var indplaceret i monopolkapitalistiske, imperialistiske og landbrugsoligarkiske sektorer. I modsætning til folkefrontsmodellen skulle proletariatet udøve hegemoniet inden for koalitionen. Både folkeenheden og dens program var et indlysende resultat af den alliancepolitik og reformstrategi, som konsekvent blev fulgt af kommunisterne fra slutningen af 1930'erne.

Den chilenske vej mod socialismen finder sine rødder på det sovjetiske kommunistpartis 20. kongres i 1956, hvor Khrustjov formulerede strategien for den fredelige vej mod socialismen (Sidenius, 1980: 37). Denne strategi blev indoptaget af alle latinamerikanske kommunistiske partier, heriblandt det chilenske, uanset de specifikke nationale forhold. I nogle tilfælde bragte denne linie kommunisterne ud i en fuldstændig politisk isolation som for eksempel på Cuba og i Nicaragua, hvor det var nye folkelige og nationale bevægelser, som gennemførte revolutionen uden kommunisternes medvirken. I Chile hævdede Kommunistpartiet allerede fra 1956 formelt den fredelige vej mod socialismen som den eneste gyldige og adækvate strategi i den chilenske virkelighed (Gonzalez, 1956: 14). Skønt de chilenske kommunister forsøgte en reflektion og bearbejdning af denne strategi, var og er den den eneste tænkelige ud fra de chilenske samfundsmæssige og politiske forudsætninger.

Paradoksalt stod det chilenske Socialistparti for den modsatte strategi, nemlig den væbnede kamp for socialismen fra Chillán kongressen i 1967 (Helin & Mørch, 1979: 132-133). Det var blot et mindretal i partiet omkring Salvador Allende, som bekendte sig til den demokratiske vej til socialismen. Et generationsskifte havde fundet sted, hvor de unge, stærkt påvirkede af den cubanske revolution og "Ché" Guevaras synspunkter, fik flertallet i centralkomiteen. Socialistpartiet fik ikke løst sine indre modsætninger mellem den væbnede kamp og de konstitutionelle spilleregler.

Både hvad angår alliance- og revolutionsopfattelsen var der klart modstridende holdninger mellem Socialist- og Kommunistpartiet. Det førstnævnte afviste en-

hver alliance med mellemlagene og det nationale borgerskab. Til gengæld fremhævede Socialistpartiet den såkaldte arbejderfront, dvs. en arbejder- og bondealliance; de fremstillede den chilenske revolution som en permanent proces mod socialismen (Altamirano, 1977: 32). Således tog socialisterne afstand fra revolutionen i to faser, den demokratiske og den socialistiske, som Kommunistpartiet bekendte sig til. Uden for folkeenheden opfordrede Den Revolutionære Venstrebevægelse (MIR) til væbnet kamp og til ikke at regne med en valgsejr til folkeenheden.

Folkeenhedens programudkast viser, at kommunisternes bidrag var afgørende, især med hensyn til den økonomiske politik. Kommunisterne kunne hente både model og erfaringer fra de "reelt eksisterende" socialistiske landes planøkonomi (Simonsen & Sørensen, 1976). Socialistpartiet og de andre koalitions partnere bidrog mere på det ideologiske og retoriske end på det indholdsmæssige plan i folkeenhedens program. I det følgende vil jeg redegøre for hovedtrækkene i den økonomiske politik, dens samfundsmæssige følger og dens status i den altomfattende strategi.

Gennemførelsen af den chilenske vej til socialismen blev betinget af forøgelsen af folkeenhedens sociale basis, af den økonomiske reformpolitik og af en omfordeling af nationalindkomsten. I den forbindelse bestod de første økonomiske foranstaltninger i at genaktivere det private produktionssystem for at tilfredsstille den voksende efterspørgsel, som var en følge af forbedringen af de laveste sociale gruppers indkomster. Opdelingen af det økonomiske system i tre sektorer, en statslig, en privat og en blandet, byggede på den statslige sektors overherredømme, og dens funktion var at kontrollere og styre hele produktionsapparatet og distributionsprocessen.

Det var meningen, at denne sektor skulle være konkurrencedygtig, og at den skulle være et eksempel for de øvrige sektorer med hensyn til effektivitet, teknologisk niveau, arbejdsmiljø osv. Det blev også klart fastlagt, hvilke private virksomheder der skulle inddrages i den statslige sektor. Regeringen satsede på at opnå et gensidigt samarbejde med de ikke-monopolistiske kapitalistiske sektorer. Bevarelsen af grænserne for de tre økonomiske sektorer krævede arbejderklassens vilje og disciplin til at tilpasse kampkravene og overholde de aftalte spilleregler. Det var en forudsætning for regeringens stabilitet at undgå uro på arbejdsmarkedet. Både jord- og fabriksbesættelserne skabte panik hos de mellemstore og små virksomhedsejere, som følte sig truet af den radikaliserede arbejderbevægelse, der krævede flere ekspropriationer.

De borgerlige partier udnyttede denne situation flittigt i deres propaganda og gennemførte sociale mobiliseringer direkte imod folkeenhedsregeringen. Højrefløjen sidestillede det politiske demokrati med det frie marked og fastslog, at udvidelsen af den statslige sektor var ensbetydende med en statsliggørelse af samfundet. Dette synspunkt fik stor virkning i befolkningen og udgjorde fundamentet for dannelsen af de antisocialistiske sociale bevægelser, som gik på tværs af samfundsklasserne.

Det er vigtigt at bemærke, at folkeenhedsregeringen overbetonede den økonomiske politiks betydning ved at se den som en grundlæggende betingelse for befolkningens tilslutning til den socialistiske proces. Således blev den politisk-ideo-

logiske kamp lavt prioriteret som instrument for at skabe konsensus. Denne kendsgerning kom til udtryk i det kommunistisk prægede slagord "slaget for produktion", som gik ud på, at det væsentlige var at øge den statslige sektors effektivitet. For det såkaldte revolutionære venstre var socialismen ensbetydende med den fortsatte udvidelse af den statslige sektor. Denne holdning blev trykt i parolen "Flere og flere virksomheder i den statslige sektor og ekspropriering af alle godser". Opsummerende vil jeg fremføre, at realiseringen af den økonomiske model ikke førte til mellemlagenes og småborgerskabets accept af folkeenhedens projekt.

2.3. Folkeenhedens forståelse af demokrati og socialisme

Det stod i folkeenhedsprogrammet, at "den folkelige sejr vil åbne vejen til det mest demokratiske system i Chiles historie" (Programa, 1972: 12). Koalitionen forpligtede sig til at bevare og uddybe de demokratiske rettigheder og menneskerettighederne samt at forandre de eksisterende institutioner i processen frem mod at "etablere en ny stat, hvor arbejderne og folket vil nå magtens reelle udøvelse" (Programa, 1972: 13). I denne forbindelse blev det politiske demokrati fremstillet som folkets og arbejderklassens deltagelse i den beslutningsproces, som finder sted på forskellige stats- og samfundsniveauer. Centralt i demokratiopfattelsen var tillige etableringen af en mere direkte koordinering mellem de parlamentariske organer, de faglige organisationer og græsrodsbevægelserne.

Ifølge folkeenhedens program sikrede det repræsentative demokrati i sig selv ikke massernes inddragelse i behandlingen af samfundsanliggender. Derfor skitserede det en ny grundlov, som ville udgøre fundamentet for opbygningen af en folkestat, hvis basisorganisationer blev kaldt folkemagt: De to kamre, som udgjorde det chilenske parlament, skulle erstattes af et "folkeforsamling" (Programa, 1972: 15). Skitsen til den nye grundlov var præget af et forsøg på at koordinere en decentralisering af magten med centraliseringsprincippet, men afsnittet om folkemagts opbygning var ikke klart og tilstrækkeligt udarbejdet.

Den bebudede forfatning kunne ikke føres ud i livet. Først og fremmest på grund af de ugunstige styrkeforhold i parlamentet, men også på grund af folkeenhedsregeringens indre splittelse med hensyn til processens hastighed, alliancepolitikken, den økonomiske politik og især med hensyn til regeringens holdning til de spirende folkemagtsorganer, som fremstod i byerne og på landet. Disse uenigheder i folkeenheden og på den revolutionære venstrefløj uden for regeringen vedrørte således især taktiske og politiske spørgsmål, og de blev diskuteret bredt på forskellige niveauer.

På trods af forskellige analyser af den politiske konjunktur havde den chilenske venstrefløj en fælles ideologisk referenceramme, nemlig marxismen-leninismen. Den var ubestridt den hegemoniske diskurs i perioden, idet fem partier i koalitionen bekendte sig til den. Både de interne og eksterne partidrøftelser var præget af problemstillinger, sprogbrug, koder og historiske referencerammer, som stammede fra den russiske revolution og den 3. Internationales tradition. Kunne disse erklærede marxistisk-leninistiske partier gennemføre en demokratisk vej mod socialismen? Spørgsmålet er endnu åbent og ubesvaret, men efter min opfattelse er

det vanskeligt at argumentere for, at politiske bærere af denne diskurs kan agere uafhængigt af den og producere en total modsat, demokratisk praksis.

Det er relevant at fastslå, at den chilenske venstrefløj fastholdt indførelsen af proletariatets diktatur som en nødvendig betingelse for socialismen. For kommunisterne udgjorde folkeenhedseksperimentet den folkelig-demokratiske fase i den chilenske revolution, hvor både menneskerettighederne og de borgerlige rettigheder midlertidigt måtte respekteres sammen med bevarelsen af de private produktionsmidler, således som det var aftalt i folkeenhedens program. I denne forståelse indtager demokratiet en instrumentel og taktisk værdi, som også kommer arbejderklassen til gode, idet den får mulighed for at akkumulere kræfter. Men senere sættes demokratiet ud af spil, når proletariatet overtager magten og indfører sit klasses diktatur (Corvalán, 1977: 42).

Både flertallet i Socialistpartiet og MIR distancerede sig fra kommunisterne, især fra deres revolutionsopfattelse. For begge partier var folkeenhedsregeringen et led i overgangen mod socialismen. Ifølge dem bar processen fra begyndelsen en socialistisk dynamik. Dette standpunkt forklarer socialisternes og MIRs indsats for at accelerere jordreformen og udvide den statslige sektor. De lagde pres på regeringen for at radikalisere dens politik (Boorstein, 1977: 248). Både MIR og Socialistpartiets venstrefløj afviste enhver dialog eller forhandlingspolitik med de kristelige demokrater. Slogordet "fremad uden kompromis", udtrykte tydeligt den politik, som lå i forlængelse af det revolutionære venstres diskurs. Denne holdning udelukkede dannelsen af en minimumskonsensus med centrumkræfterne.

I realiteten modarbejdede det revolutionære venstre folkeenhedens program. De stillede krav til regeringen i retning af lukning af parlamentet på grund af dets for venstrefløjen ugunstige sammensætning. De krævede det umulige, at folkeenheden skulle gøre op med de borgerlige institutioner og finde sin støtte og legitimitet i folkemagtsorganer (MIR, 1973: 4). MIRs agitation genoplivede den 3. Internationales parole fra 4. Kongres i 1922 "for en arbejder- og bonderegering" (Marini, 1973: 83).

Denne politiske gruppe og Socialistpartiets venstrefløj var stærkt påvirket af den cubanske samfundsmodel, og det er ikke en overdrivelse at fastslå, at deres praksis bar kimen til et etpartisystem. Det samme gælder for kommunisterne, som ikke skjulte deres absolutte identifikation med den sovjetiske etpartistat. Jeg behøver ikke her at udfolde den marxistisk-leninistiske stats- og demokratiteori og den hertil knyttede praksis; men det er relevant at fremhæve, at det var denne diskurs, som gennemsyrede den chilenske venstrefløj og ikke en revideret udgave af den.

Paradokset i de chilenske erfaringer består i, at fortalere for den 3. vej mod socialismen ikke selv var overbeviste om dens gennemførlighed, med undtagelse af præsident Salvador Allende og mindre kredse inden for Socialistpartiet samt andre små grupper i koalitionen. De chilenske venstrefløjspartiers diskurs, symboler og sprogbrug var klart relateret til den 3. Internationales traditioner og til de såkaldte "reelt eksisterende" socialistiske landes paradigme. Derfor var det ikke svært for de borgerlige partier at anklage dem for at bære et totalitært politisk mønster og for at bruge det eksisterende demokratiske system som løftestang for

proletariatets endelige magtovertagelse. Denne situation gjorde det vanskeligt for præsident Allende at nå en konsensus med det største borgerlige parti, de Kristelige Demokrater, og at forhindre den voksende polarisering i samfundet. Det er også krystalklart, at mellemlagene og småborgerskabet ikke ville gå i taktisk alliance med partier, som før eller senere ville afskaffe ikke blot deres økonomiske fundament, men også det repræsentative demokrati. Allende og de små demokratiske venstrefløjsfraktioner kunne ikke gøre op med de nævnte politiske positioner.

Salvador Allende udgjorde en ensom fortsættelse af Socialistpartiets oprindelige udogmatisk marxisme, og han forstod den chilenske vej mod socialismen som den anden socialistiske model. Han erkendte, at den første model, den russiske, førte til etablering af et diktatur (Allende, 1971: 116). Allende afviste ideen om afskaffelse af de demokratiske institutioner, som det revolutionære venstre opfattede som hindring for arbejderklassens videre kamp og opbygningen af socialismen. For Allende udgjorde disse institutioner en landvinding i arbejderbevægelsens og massernes kamp (Allende, 1970: 18).

Kommunistpartiet delte naturligvis ikke Allendes afvisning af proletariatets diktatur i en bestemt fase af den chilenske revolution (Ramos, 1972: 236). Ligeledes var kommunisterne uenige i Allendes fortolkning af det chilenske eksperiment som alternativ til den russiske revolutions paradigme (Corvalán, 1978: 34). Socialistpartiets venstrefløj og MIR fortolkede Allendes holdninger som synonymmer for en socialdemokratisk tankegang. Denne fremstilling var ikke usædvanlig i den latinamerikanske politiske debat i 1970'erne, hvor afstandtagen fra voldsanvendelse sammen med værdsættelse af det repræsentative demokrati generelt blev opfattet af den leninistiske venstrefløj som udtryk for en socialdemokratisk position. En virkelig revolutionsstrategi, derimod, fremstillede man først og fremmest som den væbnede kamp, uanset de samfundsmæssige og politiske realiteter.

For Allende skulle socialismen skabes med og ikke imod folkets store flertal. Denne holdning krævede dannelsen af en bred politisk og social konsensus for at isolere de indre og ydre kræfter, som gjorde modstand mod folkeenhedsregeringen fra begyndelsen. Efter min opfattelse blev Allendes politiske holdning ikke forstået og delt af hans egne partifæller, som med generalsekretær Carlos Altamirano i spidsen stod for en hård, leninistisk kurs. I denne forbindelse afgrænsede Socialistpartiet sig ikke fra MIRs konfrontationspolitik. Desværre har forskningen om det chilenske eksperiment indtil nu været helt domineret af fortolkninger, hvis ideologisk-teoretiske begreber stammer fra den russiske revolution og den 3. Internationales traditioner. Ud fra dette ideologiske ståsted er det relativt let at formulere en polarisering, hvor Allende repræsenterer Kerensky og MIR bolsjevikkerne.

2.4. Folkemagtens udvikling

Folkeenhedens valgsejr og udøvelse af regeringsmagten fremmede massemobiliseringen, som førte til rådsbevægelsens udvikling i byerne og på landet (Cancino & Castro, 1981: 150). Især to aspekter ved disse bevægelser bør understreges. For det første var de et indicium på demokratiseringsprocessen i det chilenske samfund, som blev sat i gang af græsrodsbevægelserne. For det andet havde de

også som strategi at påvirke og presse regeringen i socialistisk retning. En sådan basisdynamik ville i den fredelige vej mod socialismen blive konfronteret med visse centralistiske retninger, herunder kommunistpartiet, hvis revolutionsopfattelse gik ud på en gradvis erobring af statsapparatet, det vil sige revolution fra oven. Den kommunistiske økonom Sergio Ramos fremsatte i den forbindelse tesen om skabelsen af et dobbeltmagtforhold inden for staten (Ramos, 1972: 164). I det følgende vil jeg beskæftige mig med folkemagtens udvikling og især gøre rede for venstrefløjens drøftelse af denne problematik.

Lige efter Allendes tiltræden i præsidentembedet satte bønderne en bølge af jordbesættelser i gang i Mellem- og Sydchile. De krævede fremskyndelse af jordreformen, herunder hurtige ekspropriationer samt en ny jordlov, som bønderne skulle deltage i udformningen af. I januar 1971 udstedte regeringen et dekret med retningslinier for organiseringen af bonderåd på kommune- og amtsplan. I løbet af få måneder fremstod der to parallelle former for bonderåd, de såkaldte "legale", som var organiserede i overensstemmelse med regeringsregulativer, og dem bønderne selv dannede. Den sidste rådstype omfattede de mest fattige og undertrykte bønder (Sellstrøm, 1975: 147). Modsætningen mellem de to rådstyper blev aldrig løst, men det var de såkaldte illegale – valgt ved direkte valg – som opnåede det højeste aktionsniveau og som dermed bedst kunne udfordre folkeenhedens jordpolitik.

Bonderådsbevægelsen bredte sig ud over landet og pressede regeringen via jordbesættelser og protestdemonstrationer i byerne. Det var især MIR og Socialistpartiets venstrefløj, som deltog aktivt i organiseringen af bonderådene og bakkede deres krav op. Kommunisterne indtog en forsigtig holdning over for dem og gav indsatsen i bondefagforeningerne førsteprioritet. Kommunistpartiet fordømte jordbesættelserne som udtryk for en venstreradikal taktik, som ville skade regeringens troværdighed og skræmme småbønderne væk fra folkeenheden og dermed tvinge dem til at gå i alliance med godsejerne. Denne forudsigelse viste sig at være rigtig. I begyndelsen af 1972 var bonderådene allerede isolerede fra agrar-småborgerskabet, som forenede sig med agrar-borgerskabet. Kontrarevolutionen begyndte i første omgang i landdistrikterne.

De mest udviklede kerner i folkemagten konstituerede sig i industribælterne som begyndende arbejderråd (Touraine, 1973: 23). Disse folkemagtsorganer fremstod i første instans som svar på den borgerlige offensiv, der kom til udtryk i borgerskabets oprør i oktober 1972. Den borgerlige blok forsøgte via lock-out og butikslukninger at kvæle det chilenske produktionsapparat. Industribælterne udgjorde grundlaget for koordinering af alle fabrikker og virksomheder i et bestemt kvarter. Deres øverste ledelse blev sammensat af demokratisk valgte repræsentanter fra hver fabrik. Dette folkemagtsorgan sikrede, at produktionsprocessen forblev kontinuerlig under arbejderkontrollen. Det tilså også varecirkulationen og etablerede en folkemilits. Endvidere skabte industribælterne et livligt diskussionsmiljø, hvor alle politiske tendenser inden for arbejderbevægelsen fik mulighed for at fremlægge deres syn på forhold i produktionen og på de mest omfattende spørgsmål.

Sideløbende med arbejderrådene i industribælterne opstod en anden form for folkemagt, nemlig "kommune-kommandoen", hvis funktion var at koordinere in-

distribølerne med basisorganisationer og folkeforeninger inden for kommunen. Denne folkemagt nåede dog ikke samme udbredelse og udviklingsstadium som den i industribølerne (Smirnov, 1979: 93).

Hovedhindringen for en vid udbredelse af folkemagten lå i den chilenske venstrefløjens diskurs og historiske referenceramme. Venstrefløjens holdning var gennemsyret af leninismens læresætninger, og partimedlemmerne havde internaliseret det russiske revolutionsmønster. Denne ideologiske fremmedgørelse var en barriere, der forhindrede de socialistiske partier i analytisk at forstå den chilenske samfundsformations nationale og sociale særtræk og handle i overensstemmelse hermed. Det viste sig specielt tydeligt i MIRs og Socialistpartiets venstrefløjens folkemagtsopfattelse, der dog ikke var helt sammenfaldende.

Ifølge MIR skulle folkemagtsorganerne stille sig i et konkurrerende forhold til staten og parlamentet. Folkemagten skulle forholde sig absolut selvstændigt i forhold til de såkaldte borgerlige institutioner og udvikle sig i retning af en dobbeltmagt, som på et givet tidspunkt ville afløse den borgerlige stat. Ræsonnementet hos MIR var en mekanisk afspejling af den russiske februarrevolution, hvor Allende blev sidestillet med Kerensky. I den forbindelse var folkemagten forudsætningen for arbejderne og bøndernes magtovertagelse gennem en revolutionær opstand, fordi Allendes regering ifølge MIR ikke tilstrækkeligt repræsenterede arbejderklassens historiske interesser.

Socialistpartiet, som indtog en dominerende position i fabriksbølerne, fremlagde en mere nuanceret linie end det ortodokst leninistiske MIR. Det fortolkede folkemagten som basisinstanser, der skulle være relativt autonome i forhold til regeringen og staten, fordi folkeenheden allerede disponerede over en del af statsmagten, nemlig den udøvende magt. Forholdet mellem folkemagten og regeringen skulle ifølge socialisterne være dialektisk: Regeringen kunne finde sin sociale støtte i folkemagten, som ville forsøge at radikalisere processen mod socialisme (Cancino & Castro, 1981: 268). Begge opfattelser var udprægede leninistiske og i den forstand uegnede til at give et konstruktivt svar på spørgsmålet om Chiles vej mod socialisme: Hvordan kunne folkeenheden danne et hegemonisk system, hvor befolkningens flertal samtykkede i koalitionsens program og strategi?

Konfrontationspolitikken førte gradvist til folkemagtsbevægelsens politiske isolation fra mellemlagene og småborgerskabet. Det var ikke tilstrækkeligt for regeringens stabilitet og den videre udvikling mod socialismen med støtte alene fra den mest militante arbejderklasse, hvis styrke lå i industribølerne. Folkeenhedens succes afhang af udvidelsen af dens sociale basis uden for den leninistisk prægede arbejder- og bondealliance. Paroler som "al magt til folkemagten" kunne ikke øge regeringens sociale fundament i en samfundsformation, der var radikalt anderledes end Rusland i 1917.

Folkemagtsproblematikken indgik ikke i Kommunistpartiets diskurs. Det stillede sig afvisende over for folkemagts udvikling, og da det ikke kunne ignorere den som en social bevægelse, foreslog det at integrere folkemagtsorganerne i den chilenske LO som den grundlæggende organisationsstruktur. Denne holdning var i overensstemmelse med kommunisternes traditionelt centralistiske opfattelse af de sociale bevægelser og af staten som hovedagent for samfundsforandringer.

Den chilenske venstrefløj kunne således ikke finde en artikulation mellem fol-

kemagten og det repræsentative demokrati. I den sammenhæng var præsident Allendes holdning, om muligt at sammenkoble de to demokratiformer, et mislykket og ensomt forsøg. Allende var overbevist om, at den rene dobbeltmagtsstrategi kun ville fremskynde et statskup ved at isolere arbejderklassen fra mellemlagene og småborgerskabet. Allende mente, at det via en konstitutionel reform var muligt at godkende de kommunale kommandoer som lokale selvforvaltningsorganer (Garces, 1974: 199).

Til belysning af den ideologiske kamps vilkår skal det afslutningsvis pointeres, at debatten om folkemagten og demokratiet i Chile foregik i fuld offentlighed. Regeringen forsøgte ikke at kvæle diskussionen eller censurere massemedierne, hverken højre- eller venstrefløjens publikationer.

3. Nicaragua: Den sandinistiske revolutions udvikling 1979-1984

Analysen af Nicaraguas historiske udvikling bekræfter den antagelse, at de latinamerikanske lande på trods af nogle fælles træk udviklede sig forskelligt med hensyn til stats-, samfunds- og politisk system. Nicaragua udgør et ekstremt tilfælde sammenlignet med Chiles historiske udvikling. Efter uafhængigheden af Spanien i 1821 blev Nicaragua ramt af uophørlige borgerkrige mellem de liberale og de konservative oligarkier, som hver især satsede på at gennemføre deres forfatningsmæssige projekter. Disse konflikter skabte en indre uro og politisk-social ustabilitet, der strakte sig ud over det 19. århundrede (Woodward, 1976: 96).

I modsætning til Chile lykkedes det ikke for disse oligarkiske grupper at nå et minimum af konsensus for at danne en legitim magt og en nationalstat. Samfundet var dybt splittet af regionale interessegrupper, som fremkaldte den historiske antagonisme mellem León og Granada. Stormagterne, især USA, udnyttede den indre uro til at foretage adskillige interventioner og direkte besættelser af landet fra midten af det 19. århundrede indtil 1920'erne. Til klar forskel fra Chile blev de undertrykte samfundsgrupper ikke inddraget eller koopteret i det politiske system. Oligarkiet havde nærmest monopol på politik under de to historiske partier, de Liberale og de Konservative, som på trods af deres forskellige ideologiske grundlag forsvarede den bestående oligarkiske sociale orden. Landet forblev således tilbagestående med en dominerende førkapitalistisk landbrugsstruktur, som sameksisterede med en svag og vaklende agrareksportsektor.

Indtil 1934 var Nicaragua et land under administration; besættelsesmagten kontrollerede toldvæsenet, finanssystemet og etablerede også det organisatoriske grundlag for det undertrykkelsesapparat, der i stor udstrækning muliggjorde det somocistiske diktatur og nationalgardens langvarige eksistens.

3.1. Sandino, Somoza og FSLN

Nicaraguas historie var indtil sandinisternes sejr præget af adskillige mislykkede folkeoprør, hvis mål var at gøre op med det amerikanske overherredømme. Mellem 1927 og 1934 udviklede der sig en folkekrig under ledelse af den venstreliberale Augusto César Sandino. Målsætningen for dette oprør, den første guerillakrig i Latinamerika, var at befri landet for de amerikanske okkupationstropper og op-

bygge nationalstaten. Sandino kaldte sin hær "Hæren til forsvar for den nationale suverænitet" og brugte parolen "Fædreland og Frihed", som tydeligt illustrerer bevægelsens mål.

Sandinos ideologi er præget af nationalistiske og folkedemokratiske elementer, hvorimod socialistiske eller klassemæssige hentydninger ikke optræder. Skønt Sandinos kamp vakte opmærksomhed og fik støtte fra den 3. Internationales små sektioner i Latinamerika, kunne disse kræfter ikke dreje Sandinos bevægelse i retning af en proletarisk revolution. En sådan var utænkelig i Nicaragua og i andre latinamerikanske lande, hvor bønderne udgjorde flertallet af den erhvervsaktive befolkning.

Sandinos folkehær besejrede de amerikanske tropper, som blev tvunget til at forlade Nicaragua i 1933. Den fysiske okkupation var slutfasen i USAs direkte intervention, men USA medvirkede i 1934 til Somozas overtagelse af magten som diktator. Den amerikansk trænedede nationalgarde afløste besættelsestroppernes funktion som garant for opretholdelse af ro og orden. Sandino blev myrdet på Somozas ordre i februar 1934, men Somoza kunne ikke slette Sandinos nationalistiske ideologi i nicaraguanernes bevidsthed. Sandinos bevægelse blev udryddet af diktaturet, men dens symboler og ideologiske grundlag levede videre.

1930ernes verdensomspændende krise ramte de mellemamerikanske lande, herunder Nicaragua, hårdt. Priserne på deres landbrugsvarer faldt voldsomt på det internationale marked, og disse landes oligarkier havde ikke kapacitet til en selvstændig kapitalakkumulation med henblik på at sætte en industrialiseringsproces i gang. Der var heller ikke sociale og politiske forudsætninger for en udvikling, som den, der fandt sted i Chile på dette tidspunkt. For at nedkæmpe den voksende sociale uro, som udtrykte sig i strejker og bondeoprør over hele Mellemerika, støttede USAs administration etableringen af militære-oligarkiske diktaturer her og i Karibien. Som det er fremhævet, "var Somozas diktatur et barn af den amerikanske intervention, men også et produkt af et tilbagestående samfund" (Rivas, 1981: 80). Somoza Garcías familie overtog statsmagten som privat ejendom. Grænserne mellem det offentlige og Somoza-familiens private interesser blev gradvist mere og mere udviskede. Diktaturet udviklede sig til en stat, hvor familie- og venskabelige forbindelser udgjorde forudsætningerne for social opstigning.

Den kapitalistiske udvikling, som fandt sted i Nicaragua fra begyndelsen af 1960erne, fremkaldte ingen demokratisk åbning overhovedet. Men som i andre latinamerikanske lande skabte vandringen fra land til by store slumkvarterer omkring hovedstaden Managua og andre store byer som León, Granada og Masaya. Disse byer var i 1978-79 skueplads for folkelige og nationale opstande. Parallelt med udviklingen af industriarbejderklassen skabte den kapitalistiske dynamik også forskellige mellemlagskategorier og et moderne borgerskab. Denne borgerskabsfraktion, hvis kapital og interesse var placeret i letindustrien, følte sig truet og udkonkurreret af Somozas familie, som via statskontrol indtog en monopolposition på produktions- og cirkulationsapparatet. Denne borgerlige fraktion bevægede sig efterhånden henimod en direkte politisk opposition. De nye sociale aktører begyndte at opbygge faglige og politiske foreninger og organisationer for at udtrykke de mest basale demokratiseringskrav.

Stiftelsen af FSLN, Den Nationale Sandinistiske Befrielsesfront, i 1961 betød en genoprettelse af den sandinistiske diskurs, etablering af den historiske kontinuitet mellem det ikke gennemførte projekt at danne en national, suveræn stat (det centrale mål for Sandinos kamp) og de nye sociale og politiske betingelser, der blev skabt under mere end 40 års diktatur. De grundlæggende teser for den bevægelse, der blev ledet af Augusto César Sandino, om den nationale suverænitet og opbygningen af den nationale stat, dens kampmetoder, der var baseret på masse-mobiliseringer, og dens afvisning af kompromisser, blev FSLNs praksis og politiske stil. Herved indtog FSLN en særstilling i periodens revolutionære bevægelser.

Jeg fortolker sandinismen som en ideologisk diskurs, der appellerer ikke kun til individer fra forskellige klasser, men også til individer, som indgår i etniske, religiøse og tilsvarende identitetsforhold. Ideerne om national suverænitet, frihed og demokrati er de elementer, der kommer til at udgøre artikulerings- og identifikationsaksen i denne diskurs, hvilket muliggør en bred modtagelse i samfundet. I sandinismens eksempel kan vi se ideologiens muligheder og evner i den aktive mobilisering af forskellige subjekter (Therborn, 1980). I FSLNs diskurs fik den marxistisk-leninistiske dimension i praksis en underordnet placering. Den gradvise udvidelse af frontens sociale opbakning, som fandt sted omkring midten af 1970'erne, kan ikke forklares ud fra de socialistiske eller marxistisk-leninistiske elementer i FSLNs diskurs, men først og fremmest ud fra den sandinistiske og nationale diskurs' evner til at sammenfatte og repræsentere de demokratiske, anti-diktatoriske ønsker i befolkningens flertal.

De tre tendenser, som bevægelsen opsplittes i i 1974, var enige om, at Somozas diktatur skulle afløses af en folkedemokratisk regering, som byggede på et bredt socialt grundlag, hvor arbejderne og bønderne via FSLN skulle opnå hegemoniet. I denne anti-diktatoriske kamp redegjorde sandinisterne ikke klart for deres endelige strategisk-politiske mål. Hvis nogle strømninger inden for bevægelsen mente, at indførelsen af socialismen var det endelige mål, forsøgte de ikke at fortælle, hvilken slags socialisme det drejede sig om. I det første sandinistiske agitations- og propagandamateriale findes henvisninger til "et sandinistisk samfund", men ingen marxistisk-leninistisk retorik. I perioden fra september 1978 til maj-juli 1979 udvikler FSLN sig til at være den hegemoniske kraft i den anti-somocistiske sociale bevægelse. Dette hegemoni er resultatet af en langvarig legitimeringsproces, der udtrykker sig på det ideologiske, politiske, militære og moralske niveau.

FSLNs diskurs henvender sig og appellerer til den anti-somocistiske folkebevægelse ved at sammensmelte og artikulere en flerhed af sociale, religiøse og etniske forhold, og ud fra dette heterogene univers danner den en demokratisk folkelig pol, der modsætter sig det somocistiske diktatur. I stedet for den instrumentalistiske forståelse af klassealliancerne, der stammer fra den 3. Internationales marxisme, fungerer FSLN som koordinator og artikulatør for oprørsprocesserne imod den diktatoriske stat. Den proces opfattes som integrationen af det nationale flertals aktivitet og ikke som en klasses, dens substituts, partiets, eller de væbnede oprørsstyrkers aktivitet.

Byopstanden i 1978 og det endelige opgør i 1979 var en manifestation af for-

skellige klassers og klassefraktioners mobilisering lige fra forretningsmænd og handlende, der lukkede deres virksomheder og butikker som en afvisning af diktaturet, til mellemlag, studerende, byarbejdere, kvinder og slumbeboere. Begge opstande var et tydeligt udtryk for den anti-diktatoriske folkebevægelses pluralistiske indhold. Efter min mening kan disse opstande ikke sammenlignes med erfaringerne fra oktoberrevolutionen i 1917 i Rusland.

På trods af, at opstandene fremviste begyndende træk af dobbeltmagt, opnåede de ikke det udviklings- og generaliseringsniveau, som folkemagten i industribælterne og de kommunale kommandoer nåede op på i Chile mellem 1972 og 1973. Det er vigtigt at fremhæve, at det ikke var landguerrillaen og heller ikke FSLNs bevæbnede propagandaaktioner, der førte til diktaturets fald, men den landsdækkende civile oprørsbevægelse. Byopstanden havde ikke kun rødder og forudsætninger i den nicaraguanske historie, men var også baseret på bybefolkningen og dens forøgelse, der var en følge af den kapitalistiske industriudvikling siden 1960'erne.

3.2. FSLN ved magten

Den nationale sandinistiske befrielsesfront, FSLN, kom til magten gennem en national opstand. Dette forhold adskiller radikalt den sandinistiske revolution fra den chilenske. Mens folkeenheden fra begyndelsen måtte regere med et ugunstigt parlamentarisk styrkeforhold, var FSLN den ubestridte hegemoniske politiske kraft både i oppositionsbevægelsen og siden i regeringen, ligesom den rådede over egne militærstyrker. I Chile lovede folkeenheden at opbygge et socialistisk samfund ved tage udgangspunkt i landets politiske institutioner. I Nicaragua talte sandinisterne ikke om socialisme, men blot om at genopbygge landets økonomi og først og fremmest opbygge en suveræn nationalstat og et pluralistisk samfund. Alle disse elementer var til stede i Chile før folkeenhedens fremkomst.

Blandt de første foranstaltninger, som sandinisterne foretog i regeringen, var udarbejdelsen af den såkaldte nationale reaktiveringsplan, der blev vedtaget af den nationale genopbygningsjunta i slutningen af 1979. I denne plan indgik som den mest presserende opgave at genopbygge produktionsapparatet for hurtigst muligt at forsyne befolkningen med fødevarer. Samtidig lagde FSLN en overgangsstrategi til "et sandinistisk samfund", hvis forudsætning var ønsket om at undgå en for tidlig konfrontation med den borgerlige blok, som i begyndelsen var med i regeringen.

Overgangsstrategien byggede på fire grundlæggende principper. For det første etableringen af en blandet økonomi, hvis akse var en alliance mellem den omfattende statslige sektor, småbønderne og handelskapitalen. For det andet blev det politiske perspektiv i denne model udmøntet som en institutionaliseret pluralisme: frihed for de oppositionelle partier, politisk og religiøs pluralisme og repræsentation af de ikke-sandinistiske kræfter i regeringen. For det tredje permanent massemobilisering, der blev opfattet som en garant for FSLNs program; dannelse af folkemilits, nationalkampagne imod analfabetisme, sundhedskampagne og igangsættelse af en jordreform først og fremmest på grundlag af konfiskation af Somoza-familiens jord. For det fjerde en afbalanceret udenrigshandel og tilslut-

ning til de alliancefri lande (Black, 1982: 32).

Genopbygningen og borgerkrigstilstanden gjorde det ikke muligt for sandinisterne at udskrive valg umiddelbart efter sejren, til gengæld blev der dannet et statsråd bestående af 47 medlemmer, udpeget af de politiske partier, fagforeninger, basisorganisationer og arbejdsgiverforeninger. FSLN fik flertal i statsrådet via partirepræsentationen og gennem sin indflydelse på masseorganisationerne. Borgerskabet betragtede dette styrkeforhold som ugunstigt, og deres repræsentanter forlod statsrådet i november 1980. Denne handling var det første brud på den nationale enhedsfront, som muliggjorde omstyrtelsen af Somozas diktatur.

Dette brud forhindrede ikke sandinisterne i at fortsætte revolutionen i modsætning til folkeenheden i Chile, der blev standset af et borgerligt parlamentarisk flertal. Sandinisterne råder over betydelig indflydelse i arbejderbevægelsen, selv om denne stadigvæk er splittet fagligt og organisatorisk i syv landsorganisationer med forskellig politisk observans. Den største af dem er "Den Sandinistiske Arbejderbevægelses Landsorganisation" (CST), der i dag omfatter 111.000 af de ialt 207.000 fagligt organiserede (Instituto, 1984: 35). Det er bemærkelsesværdigt, at denne organisation har tilsluttet sig "Den Faglige Verdensføderation" (FUF), der er helt afhængig af den sovjetiske blok (Wedin, 1984: 35). Dette strider mod sandinisternes bebudede alliancefri politik. Yderligere har FSLN udfoldet stor energi i landarbejdernes organisering gennem "Landarbejdernes Sammenslutning" (ATC), som omfatter ca. 40.000 medlemmer.

På grund af den fortsatte nød i landet er det forbudt at strejke og besætte fabrikker. Disse foranstaltninger begrænser arbejderklassens mulighed for at udøve arbejderkontrol og selvforvaltning. Til gengæld forstærkes de centralistiske tendenser i den revolutionære proces. Under disse forhold risikerer de faglige organisationer og massebevægelserne at blive til formidlingsorganer mellem stat og parti, dvs. FSLN.

Der er flere andre foreninger og basisorganisationer, hvis hovedmål er at forsvare revolutionen. Disse organisationer udgør et forsvarsnat, som dækker kvarterer og arbejdspladser landet over. Indtil nu er der ingen beviser på, at disse organisationer udvikler sig i retning af begyndende folkemagtsorganer, som det var tilfældet i Chile. De er tilknyttet FSLNs ledende organer og kan derfor ikke handle selvstændigt eller varetage politiske funktioner. Deres primære opgave er af militær og sikkerhedsmæssig art. Det er indlysende, at disse funktioner er blevet dikteret af en politisk konjunktur præget af truslen fra de kontrarevolutionæres side og fra en amerikansk intervention. Dette forhold medvirker i høj grad til en voksende militarisering af samfundet, ligesom det styrker de mest ortodoks-leninistisk centralistiske strømninger blandt sandinisterne.

Man kan hertil føje, at der i dagens Nicaragua ikke udfoldes en offentlig debat om folkemagten og demokratiet, som den der foregik i Chile under folkeenhedsregeringen. En anden problemstilling i den forbindelse er, i hvilket omfang de ideologisk-politiske drøftelser, som foregår inden for FSLN, bliver offentliggjort. Det er ikke usandsynligt, at FSLN ved magten er blevet en monolitisk bevægelse uden tendensdannelser i modsætning til perioden under befrielseskrigen, hvor bevægelsen blev spaltet i tre tendenser ud fra taktisk-strategiske uenigheder. Hvis der er etablerede tendenser på grundlag af meningsforskelle om overgangsstrate-

gi, alliancepolitik og samfundsmodel, er denne diskussion hverken kendt af den hjemlige eller den internationale offentlighed. Dette er en væsentlig forskel i sammenligning med Chile, hvor debatten inden for folkeenhedspartierne og de gensidige stridigheder blev alment kendt og var genstand for en politisk diskussion i arbejderbevægelsen og basisorganisationerne.

Samtidig ved man endnu ikke, i hvilken organisatorisk retning FSLN vil udvikle sig. Dilemmaet mellem opretholdelsen af en bevægelsesstruktur og opbygningen af et parti er ikke blevet afklaret. Fremtrædende figurer i FSLN peger på det sidste alternativ, dvs. opbygningen af et leninistisk parti, ved at fastslå, at "Det er ikke meningen, at partiet skal bestå af studenter og småborgerskab; det skal bygges på arbejderne og bønderne, der efterhånden opnår et højere bevidsthedsniveau og bliver mere skolede i marxismen-leninismen" (Baltodano, 1979: 11). I denne fortolkning bliver sandinismen reduceret til et etklasseparti og mister sin karakter af en bredt sammensat bevægelse. Tomás Borges, revolutionskommandant, fremlægger en mere nuanceret definition af FSLN, som bygger på to antagelser: "FSLN skal være det organisatoriske instrument for arbejderklassens magtovertagelse og samtidig avantgarde for de nicaraguanske patrioter og for nationens enhed" (Borges, 1982: 5).

Det er ikke let at koble disse definitioner sammen i praksis, fordi den første er totalt uforenelig med den anden. Ansætterne til proletariatets magtovertagelse vil indebære et brud med den nationale anti-imperialistiske alliance, som omfatter mellemlagene og det såkaldte patriotiske borgerskab. Afklaringen på parti/bevægelsesspørgsmålet er afgørende for revolutionens forløb i den forstand, at den partiorganisatoriske model og funktion vil komme til at tegne det samfund, sandinisterne vil opbygge. Det samfundsparadigme, som et leninistisk, elitært kadreparti historisk har skabt, er alment kendt.

FSLN har udadtil fastholdt en klar indstilling for opbygningen af et demokratisk samfund. Den nyvalgte præsident Daniel Ortega har erklæret, at "Divergenser og pluralismen vil altid være væsentlige komponenter i den nicaraguanske revolution" (Ortega, 1984: 61). Statsrådet vedtog i september 1983 en lov, som udmønter retningslinier for de politiske partiers organisering. I denne lovs paragraf 4 hedder det:

"politiske partier kan fungere frit i landet uden nogen som helst ideologiske restriktioner. Det er forbudt at organisere foreninger eller politiske partier, som vil stræbe efter genetableringen af somocismen eller et lignende politisk system" (Ley de los Partidos, 1983: 127).

Parlamentsvalget udgør imidlertid blot en dimension af den demokratiseringsproces, som FSLN har forpligtet sig til at gennemføre. Der er stadigvæk en række spørgsmål, som kræver svar. For det første, hvordan vil FSLN inddrage basisorganisationerne i beslutningsprocessen? For det andet, hvordan vil FSLN fremlægge en minoritetspolitik, som muliggør, at misquitoindianerne og andre stammer får lov til at udvikle deres kultur, sprog og selvstændighed uden tvangsintegration? For det tredje, hvordan vil FSLN behandle sit konfliktfyldte forhold til den katolske kirke, som udgør det største trossamfund i Nicaragua? Og for det

fjerde, hvordan vil den sandinistiske regering opbygge et pluralistisk uddannelsessystem, dvs. undlade at tvangsindføre marxismen-leninismen som obligatorisk disciplin på gymnasie- og universitetsniveau, som det sker på Cuba og i andre "reelt eksisterende" socialistiske lande? En drastisk afklaring på disse og andre kulturområder vil være en prøvesten for sandinisternes demokratiske overbevisning.

Det er klart, at kun demokratisk indstillede personer kan udvikle demokratiet i et land som Nicaragua, hvor demokratiske traditioner er fuldstændig ukendte. I denne sammenhæng må den revolutionære ledelse spille en afgørende rolle for at opmuntre og imødekomme impulserne fra neden, som peger i retning af et radikalt folkedemokrati, det vil sige, at FSLN ikke må begrænse massebevægelsens dynamik.

Den nuværende fase er blevet betegnet som national-demokratisk, hvor hovedmålsætningen er forsvaret af den nationale suverænitet, først og fremmest gennem opretholdelsen af en bred social alliance, der skal cementere den nationale enhed (Borges, 1982: 4). Revolutionskommandant Wheelock fastslår, at målet for FSLN er "at sikre den nationale uafhængighed gennem etablering af en revolutionær magt bakket op af det bevæbnede folk: arbejderklassen, bønderne, studenterne og de revolutionære intellektuelle" (Wheelock, 1983: 15). I denne fortolkning beskæres den sociale blok, som skulle være fundamentet for den national-demokratiske fase, idet mellemlagene og det såkaldte patriotiske borgerskab udelukkes. Ifølge Wheelock repræsenterer arbejder- og bondealliancen det eneste subjekt, der kan sikre fuldbyrdelsen af de nationale revolutionsopgaver uden kapitulation.

Den fase, som skulle følge efter den nationale, er ikke blevet nærmere antydnet, end sige diskuteret af sandinisterne. For dem er "socialismen en radikal langsigtet løsning" (Tirado, 1983: 283). Der findes ikke en ideologisk-teoretisk oparbejdet model af det kommende socialistiske samfund, i hvert tilfælde ikke i den offentlige debat. Det er også bemærkelsesværdigt, at man i FSLNs valgprogram fra 1984, kendt som "kampplanen", ikke kan opspore nogen hentydning til socialismen overhovedet (Frente Sandinista, 1984: 569).

Det er meget vanskeligt at tage fat på årsagerne til denne manglende afklaring på det endelige mål. Man kan hypotetisk fremsætte nogle alternative forklaringer på det. For det første kunne det tænkes, at drøftelserne om en socialistisk model ikke er afsluttet inden for FSLN. En anden grund kunne være, at forsømmelsen af diskussionen om socialismen er taktisk bestemt i forhold til de vesteuropæiske socialister og de liberale venner af revolutionen, som givetvis ikke vil støtte et nyt Cuba, dvs. en etpartistat. Officielt bekender FSLN sig til en ideologisk diskurs, som bygger på sandinismen, og marxismen-leninismens reelle betydning heri er endnu ikke klargjort. Derfor vil afklaringen af de nævnte problemstillinger sige noget om sandinisternes demokratiske og socialistiske troværdighed og dermed om revolutionens paradigmatisk kapacitet til at fremkalde nye befrielsesprocesser i området, som ikke nødvendigvis vil følge det cubanske eksempel.

4. Sammenfatning

Den historiske og strukturelle forskel mellem Chile og Nicaragua er stor, og den kommer til udtryk i forskellige sociale og politiske processer, især med hensyn til overgangen mod socialismen. Sandinisterne overtog statsmagten i et land uden demokratiske traditioner og med 56 pct. analfabeter, mens folkeenheden i Chile arvede et komplekst politisk system. Analfabetisme var et fortidigt fænomen i Chile.

Udgangspunktet for de to studier er yderst forskelligt. I Chile overtog folkeenheden regeringsmagten i 1970 ved at konkurrere med andre partier gennem et almindeligt præsidentvalg. Således blev folkeenheden underlagt de institutionelle spilleregler og systemets præmisser. Folkeenheden forpligtede sig til at respektere og bevare de bestående institutioner, herunder parlamentet, domstolene, de væbnede styrker og politiet. Sandinisterne kom til magten via et folkeligt oprør, og en af deres første foranstaltninger var præcis at ødelægge diktaturets undertrykkelsesapparat. De udgjorde på forhånd den hegemoniske kraft i den antisomocistiske bevægelse, i realiteten uden konkurrence fra de svage borgerlige oppositionsgrupperinger, som ikke havde militære styrker til deres rådighed.

Som det er blevet understreget, tilsluttede flertallet af de chilenske venstrefløjspartier sig den marxistisk-leninistiske diskurs, og dermed var de indstillet på før eller senere at indføre proletariats diktatur. For kommunisterne var dette et fjernt mål, som ville følge efter den demokratiske revolutionsfase, mens det for den såkaldte revolutionære venstrefløj var processens egen dynamik, som hurtigt ville føre til proletariats magtovertagelse og det afgørende opgør med det borgerlige demokrati og kapitalismen. Det var blot et mindretal indenfor folkeenheden med Salvador Allende i spidsen, som forstod, at det eksisterende demokrati var en landvinding, som var erobret gennem folkemassernes kamp og som derfor skulle forsvares samt udvides med de begyndende folkemagtsorganer. Sandinisterne bestræber sig på at indføre et demokratisk system efter et langvarigt diktatur. I den forbindelse viser de historiske erfaringer, at det er svært at etablere demokratiske institutioner. Etpartisystemet udgør altid en fristelse for befrielsesbevægelser i de såkaldte underudviklede lande, især når ledelsen er blevet socialiseret på partiskole i Cuba eller på Lumumba Universitetet i Moskva. Hvis det lykkes for sandinisterne at opbygge et demokratisk, pluralistisk samfund, hvor bevægelserne fastholder en autonomi fra stat og parti, vil de præstere et betydeligt bidrag til den demokratiske venstrefløjs udvikling i Latinamerika.

Fælles for begge processer er fraværet af kritiske indlæg mod den "reelt eksisterende socialisme". For folkeenheden udgjorde den russiske revolution en epokeafgørende begivenhed, og man tilsluttede sig denne revolutions resultater. FSLN taler ikke om sit endelige mål og siger desuden ikke noget kritisk om den sovjetiske invasion i Afghanistan eller om undertrykkelsen af Solidaritet i Polen. Det er for tidligt at vurdere, om disse forsømmelser peger på en implicit accept af den "reelle socialismes" paradigme. I en periode, hvor en demokratiseringsproces udvikler sig i Latinamerika, er det vanskeligt at forestille sig, at disse landes befolkninger med erfaring fra militære diktaturer vil støtte politiske partier, som går ind for proletariats diktatur.

Litteratur

- Allende, Salvador (1970). "Discurso en el Estadio Nacional", i Salvador Allende, *Su Pensamiento Político*, Santiago de Chile: Quimantú.
- Allende, Salvador (1971). "Primer Mensaje Presidencial", i Salvador Allende, *Su Pensamiento Político*, Santiago de Chile: Quimantú.
- Altamirano, Carlos (1977). *Dialéctica de una Derrota*, Mexico: Siglo XXI Editores.
- Baltodano, Mónica (1979). Interview i Thure Hastrup, "Masseorganisering og Partidannelse i det Revolutionære Nicaragua", *IF – Blad for International Solidaritet*, No. 5.
- Black, George (1982). "Central America: Crisis in the Backyard", *New Left Review*, No. 135.
- Boorstein, Edward (1977). *Allende's Chile*, New York: International Publishers.
- Borges, Tomás (1982). "Discurso del Primero de Mayo", *Revista combate*, No. 88.
- Cancino, Hugo og Cecilia Casto Becker (1981). "Poder Obrero y Popular en Chile 1970-1973. Trayectoria Histórica del Movimiento Obrero Chileno", *ISA*, No. 29, Romansk Institut, Aarhus Universitet.
- Claudín, Fernando (1977). *Eurocomunismo y Socialismo*, Madrid: Siglo XXI Editores.
- Corvalán, Luis (1977). "Informe al Pleno de Agosto de 1977 del Comité Central del Partido Comunista de Chile", Partido Comunista de Chile, *Boletín del Exterior*, No. 26, ukendt udgivelsessted.
- Corvalán, Luis (1978). *Chile: 1970-1973*, Sofia: Sofia Press.
- Frente Sandinista de Liberación Nacional (1984). "FSLN's Plan of Struggle", *Intercotinental Press*, Vol. XXII, No. 18.
- Garcés, Joan (1974). *El Estado y Los Problemas Tácticos en el Gobierno de Allende*, Madrid: Siglo XXI Editores.
- Gil, Federico (1965). *The Political System of Chile*, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Gonzales, Galo (1956). *El Partido Comunista de Chile y el Movimiento Comunista Internacional*, Santiago de Chile.
- Helin, Kirsten og Jesper Mørch (1979). *Partido Socialista de Chile, 1933-1973. Teori og Praxis gennem 40 Års Kamp for et Socialistisk Chile*, Historisk Institut, Aarhus Universitet (Specialeopgave).
- Instituto Histórico Centroamericano (1984). "El Sindicalismo Nicaraguense Frente a la Agresión y la Defensa", *Informes*, Maj. Jobet, Julio César (1971). *El Partido Socialista de Chile*, Santiago de Chile: Ediciones Prensa Latinoamericana.
- Ley de los Partidos Políticos (1983). *DIAL, Difusión de Informaciones Sobre América Latina*, Barcelona (1984).
- Loizu, Máximo og Pere Vilanova (1977). *Que es el Eurocomunismo?*, Barcelona: Editorial Avance.
- Loveman, Brian (1976). *Struggle in the Countryside. Politics and Rural Labour in Chile, 1919-1973*, Indiana University Press.
- Marini, Rui Mauro (1973). "La Pequeña Burguesía y el Problema del Poder: el Caso Chileno", *Pasado y Presente*, IV, No. 1.
- Movimiento de Izquierda Revolucionaria (MIR) (1973). "Carta de la Comisión Política al Partido Socialista", *Punto Final*, No. 176.
- Ortega, Daniel (1984). "El Poder Armado del Pueblo no Será Derrotado ni con Balas ni con Votos", *Boletín de Información*, XII, No. 5.
- Petersen, Gert (1980). *Om Socialismens Nødvendighed*, København: Vindrose.
- Programa (1972). *Programa de Gobierno de la Unidad Popular*, Santiago de Chile: Editorial Quimantú.
- Ramírez, Hernán Necochea (1956). *Historia del Movimiento Obrero en Chile*, Santiago de Chile: Antecedentes – Siglo XIX, Editorial Austral.
- Ramos, Sergio (1972). *Chile: Una Economía de Transición?*, Santiago de Chile: Editorial Prensa Latinoamericana, (Centro de Estudios Socioeconómicos de la Universidad de Chile).
- Rivas, Edelberto Torres (1981). "El Estado Contra la Sociedad. Las Raíces de la Revolución en Nicaragua", *Estudios Sociales Centroamericanos*, No. 27.
- Sellström, Tor (1975). *Massmobilisering och folkmakt i Chile. 1970- 1973*, Stockholm: UF-Förlä-

- get.
- Sidenius, Niels Chr. (1980). *Verdenskommunismen efter 1945*, København: Gyldendal.
- Simonsen, Jakob og Georg Sørensen (1976). *Chile 1970-1973: Et Eksempel på Østeuropæisk Udviklingsstrategi?*, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet (Specialeopgave).
- Smirnow, Gabriel (1979). *The Revolution Disarmed. Chile 1970-1973*, New York: Monthly Review Press.
- Therborn, Göran (1980). *The Ideology of Power and the Power of Ideology*, London: Verso Editions.
- Tirado, Víctor (1983). "Speech to Sandinista Workers Federation", *Intercontinental Press*, vol. XXI, No. 7.
- Touraine, Alain (1973). *Vie et Mort du Chili Populaire*, Paris: Editions du Seuil.
- Wedin, Åke (1984). *Vindkantring. Nicaragua, November 1983*, Stockholm: Latinamerika Institutet.
- Wheelock, Jaime (1983). "El Pueblo de Nicaragua es Invencible", *América Latina*, No. 10.
- Woodward, Ralph Lee (1976). *Central America. A Nation Divided*, Oxford: Oxford University Press.
- Zemelman, Hugo (1977). "El Movimiento Popular Chileno y el Sistema de Alianzas en la Década de los Treinta", i Pablo Gonzales Casanueva (ed.), *América Latina en los Anos Treinta*, México: Universidad Nacional Autónoma de México.